

DE GENTSE "FOOR"

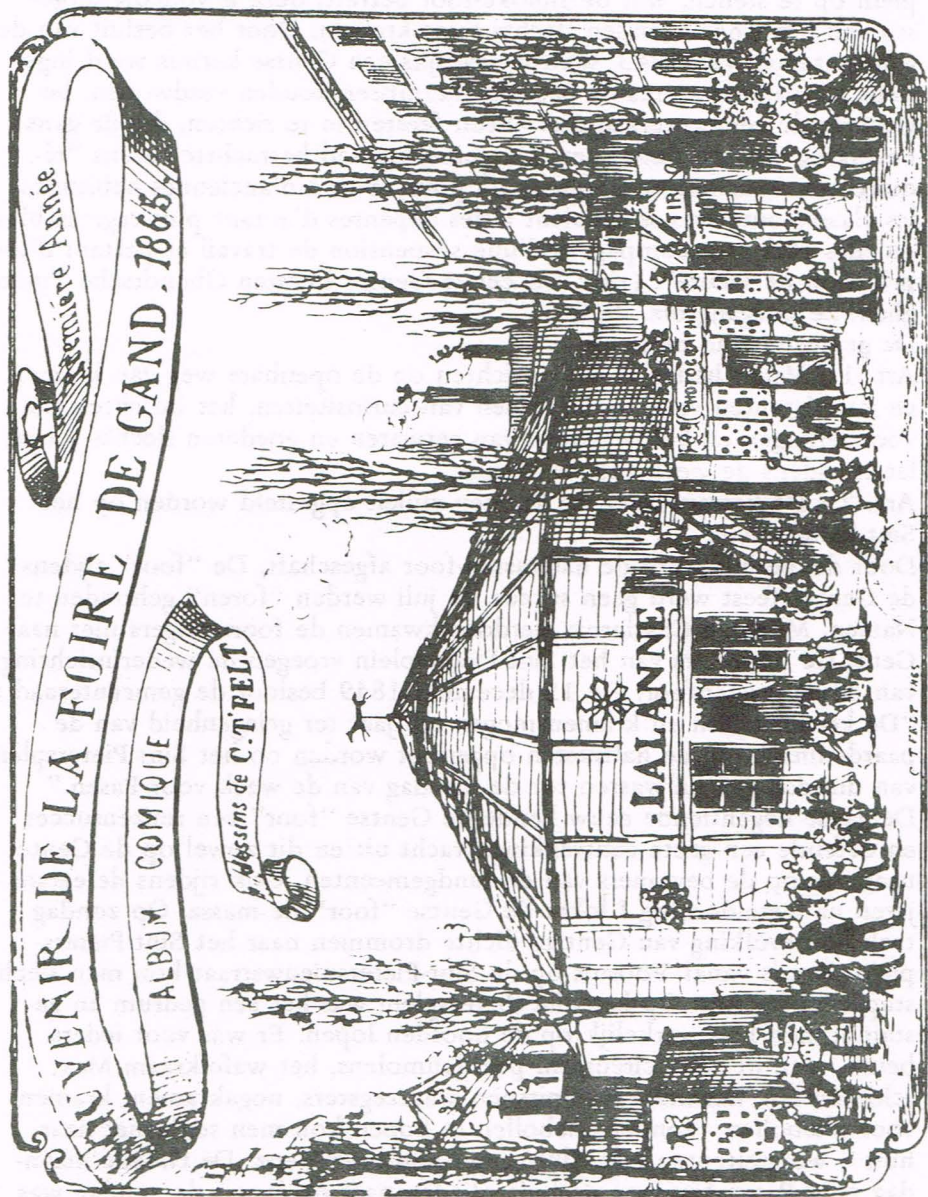
Wat we nu te Gent "foor" noemen, is in werkelijkheid een kermis. Het woord "foor" betekent jaarmarkt, jaarbeurs. De "Gentse foor" was oorspronkelijk een jaarmarkt, die in de loop van de 19e eeuw geëvolueerd is tot een kermis; de benaming "foor" bleef echter behouden in de volkstaal.

Het jaar 1848 is een belangrijke datum in de geschiedenis van de Gentse foor. Als bron gebruiken we het rapport goedgekeurd in de gemeenteraad van 15 januari 1848. (Verslagen van de gemeenteraad : deel 49) Toen de verkeerswegen zeldzaam, slecht en weinig zeker waren en de verkeersmiddelen traag en kostbaar waren, toen elke stad "een kleine staat" was met eigen wetten en gebruiken, toen elke heer het recht had octrooirechten te innen op de koopwaren, die door zijn grondgebied werden vervoerd, toen tenslotte de handel en de nijverheid belemmerd werden door allerlei privileges, waren de jaarmarkten nuttige instellin-

gen en dit zowel voor het algemeen belang als voor de stad, die de toelating had bekomen een jaarmarkt te houden. De foren waren niet alleen handelsplaatsen, waar kopers en verkopers heen trokken in de zekerheid er vrede en veiligheid te genieten voor zich zelf en hun koopwaar; de foren trokken bovendien de menigte aan door de feesten en spelen, die tijdens de foor plaats hadden. De vorsten en de stedelijke besturen verwaarloosden geen enkel middel om de aantrekkingskracht van de foor te vergroten, dit door het verlenen van rechten en privileges. Volgens een ordonnantie van gravin Margaretha mocht geen enkel stuk laken verkocht worden dan op de foren in Vlaanderen en dit van acht dagen voor tot acht dagen na de foor; huiden, leder, was en andere producten, die per gewicht verkocht werden, mochten slechts in het groot verkocht worden op de jaarmarkten. Het oudste gekende octrooi dagteekent van 9 juli 1455, waarbij Filips de Goede voor een termijn van dertig jaar de ordonnantie verlengt, die aan de stad Gent de toelating verleent twee foren per jaar te houden : een op halfvasten en een op Sint-Pietersdag.

In 1497 schonk Filips de Schone aan Gent de toelating een jaarmarkt te houden gedurende veertien dagen en dit vanaf de eerste donderdag na de zondag, waarop het oculi gezongen wordt (derde zondag van de vasten) tot de donderdag na judica (passiezondag) en dit om de stad Gent te helpen, daar de stad door de oorlogen en twisten ontvolkt was en gebukt ging onder de last van schulden (1). De stad Gent had de vorst om dit octrooi verzocht om alzo zijn financiële toestand te lenigen. Tijdens de duur van de jaarmarkt werden de gevangenneming en het recht goederen aan te slaan geschorst en dit zowel voor de goederen als voor kooplieden, hun helpers, de bannelingen en vluchtelingen. In het "Reglement ghedecreteert in syne Majesteits Priveen Raede tot beter directie van de Stadt van Ghendt" van 10 december 1672 lezen we : "Voorts zullen de Kraemen ter Half-vasten-marckt in het groot Beenhuys (is dit soms het Vleeshuis ?) en de daer buyten, verpacht worden ten profyte van de Stadt, alsmede de Plaetsen ende Winckels op het Stadt-huys tot het verkoopen van Schilderyen, Scribanen ende andersins discretelyck ende ter directie van twee Schepenen beneffens eenen Secretaris by het Collegie daer toe te deputeren". (Plakkatenboek deel III blz. 269)

Het verslag aan de gemeenteraad vervolgt : thans zijn de verkeersmiddelen veel verbeterd; de kooplieden hebben hun zwerversleven opgegeven en hebben zich gevestigd in winkels in de steden. Hierdoor is de betekenis van de "foren" sterk verminderd; het verval van de "foren" is totaal. De beide "foren" van Gent ondergingen hetzelfde lot. Vijfentwintig jaar geleden (dus omstreeks 1820) had de Gentse "foor" nog een zeker belang. We herinneren ons nog de handelaars in wollen en katoenen stoffen, de messenverkopers, de drukkers, de graveerders en de verkopers van boeken met hun uitstallingen in het stadhuis en in de straten, die het stadhuis omgeven. Stilaan werden de zalen van het stadhuis ver-

laten; slechts enkele handelaars in ontbijtkoek ("lekkerkoek") en speelgoed zijn de oude gebruiken trouw gebleven en hebben de kermisreizigers gevolgd, die de toelating hebben bekomen zich op het Sint-Pietersplein op te stellen. Wat de Bijloke-foor betreft, deze is volledig uitgestorven : in 1847 stonden slechts twee kramen. Door het besluit van de gemeenteraad van 1843, waarbij jaarlijks een Gentse kermis werd ingericht en waarbij tevens de parochie-kermissen zouden verdwijnen, betrachtte de gemeenteraad niet alleen feesten in te richten, die de ganse bevolking zouden aantrekken. De gemeenteraad betrachtte tevens "réduire ces occasions nombreuses où pour obéir à d'anciennes habitudes les classes ouvrières se livraient à des dépenses d'autant plus regrettables qu'elles étaient accompagnés d'une suspension de travail et partant d'une privation de salaire". (zie : De Eerste Gentse Feesten Ghendtsche Tydinghen, 2e jaargang blz. 233)

De gemeenteraad besluit :

Art. 1 : Vanaf heden is het oprichten op de openbare weg van kramen en kermistenten voor het vertonen van curiositeiten, het inrichten van voorstellingen en het verkopen van eetwaren en goederen slechts toegelaten tijdens de week van de kermis.

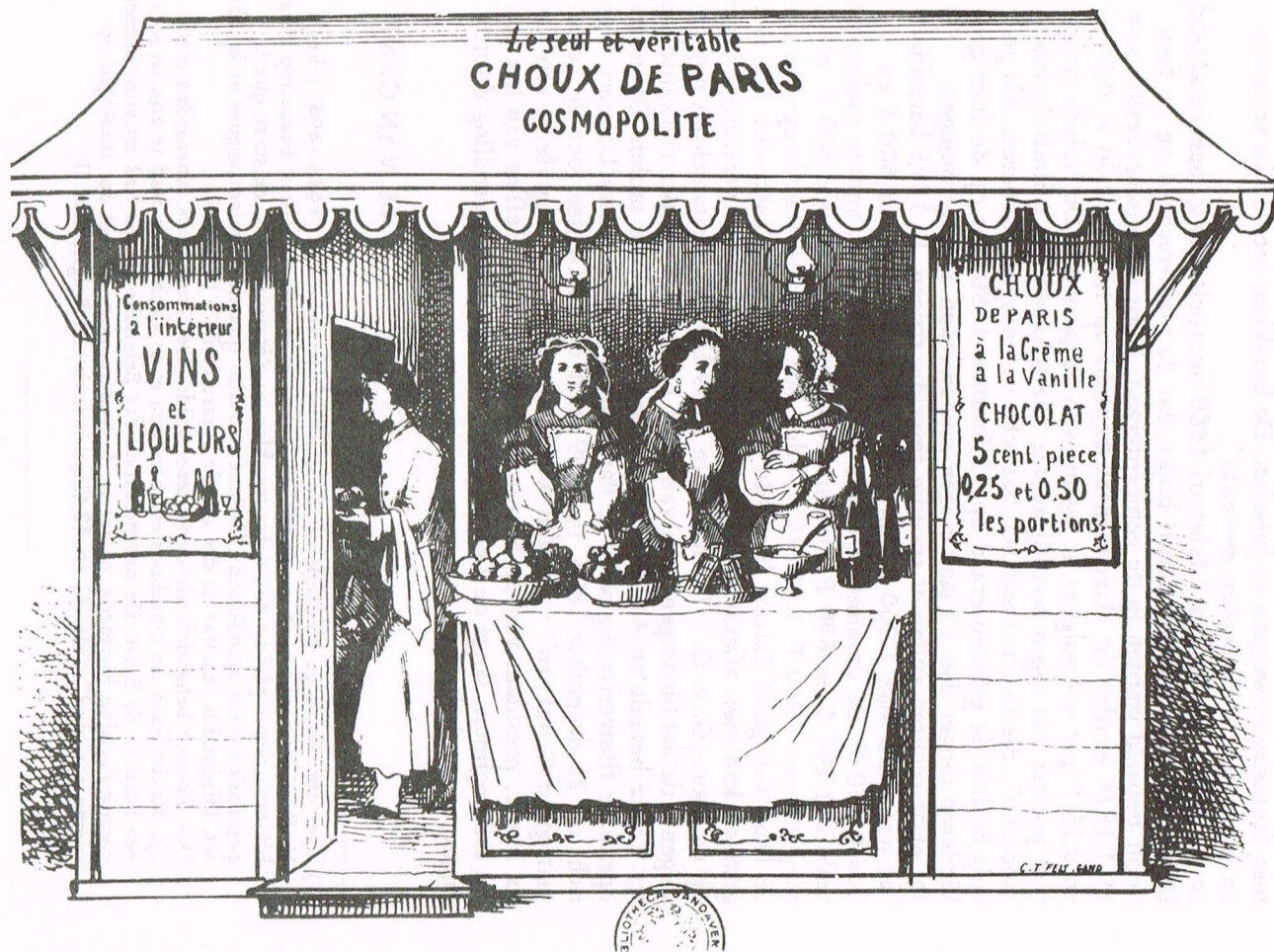
Art. 2 : De kermistenten en kramen zullen opgesteld worden op het Sint-Pietersplein.

Door dit besluit werd de halfvasten-foor afgeschaft. De "foor" tijdens de Gentse feest werd geen succes. In juli werden "foren" gehouden te Namen, Mons en Charleroi; hierdoor kwamen de foorreizigers niet naar Gent. De bewoners van het Sint-Pietersplein vroegen de wederinrichting van de halfvastenfoor. Op 15 december 1849 besloot de gemeenteraad : "De kermistenten en kramen mogen elk jaar ter gelegenheid van de paardenmarkt en de halfvasten opgericht worden op het Sint-Pietersplein van dinsdag van halfvasten tot de dinsdag van de week voor Pasen."

De ganse negentiende eeuw kende de Gentse "foor" een reuzensucces en oefende een grote aantrekkingskracht uit en dit zowel op de Gentenaars als op de bewoners van de randgemeenten. Ook tijdens de eerste jaren na wereldoorlog I lokte de Gentse "foor" de massa. Op zondag trok de bevolking van Gent in dichte drommen naar het Sint-Pietersplein. Reeds vanaf Vooruit op de Sint-Pietersnieuwstraat kon men slechts stapvoets vooruit. Op het Sint-Pietersplein was het een gedrum en gestamp; men kon werkelijk op de hoofden lopen. Er was voor ieders beurs : een of twee circussen, paardenmolens, het wafelkraam Max, schiettenten, het museum Spitsner, waarzegsters, nogakramen, kramen voor olieballen - zonder olieballen te kopen kon men toch niet naar huis -, worsteltenten - de "lutte met den beer", enz. De tweede maandag voor Pasen kwamen de buitenlieden naar de foor : de zondag was het op de buiten plechtige communie en de maandagnamiddag kwam men met de plechtige communicanten naar de foor te Gent. Nog een soort tent mogen we niet vergeten, de zogenaamde "vuile tellure", maar dit was niet voor de plechtige communicanten.

Zeker zou er over de Gentse foor nog veel te vertellen zijn. De Gazette

van Gent bracht jaarlijks een verslag over de merkwaardigste opgestelde kermistenten. Zo lezen we in 1882 (11 april) : "Er zijn kramen met loterijen en kansspelen en draaiberden; ook zijn er enkele kooplieden met fantasievoorwerpen en juwelen. De barakken met dikke vrouwen en waarzegsters ontbreken evenmin".

In de gemeenteraad van 2 februari 1880 interpeleerde gemeenteraadslid De Nobele het college. Hieruit blijkt, dat de plaatsrechten op de foor nooit bepaald werden in de gemeenteraad. Door een collegebesluit van 19.1.1874 werden de plaatsrechten bepaald op 1,50 F, 1,00 F, 0,50 F en 0,25 F per m² volgens de ligging van de plaatsen. De Nobele tekent ook protest aan tegen wat hij noemt "de schandelijke uitbuiting van kinderen", die in circussen acrobatische oefeningen uitvoeren. Als gevolg besluit de gemeenteraad op 23 februari 1880, dat op de foor geen kinderen jonger dan 15 jaar mogen medewerken aan vertoningen. De plaatsrechten zullen al spoedig geweldig stijgen. In 1895 betaalde het wafelhuis Max 1.200 F, het oliebollenkraam Lemeur 600 F en Busch 150 F. De draaimolen Opitz betaalde 1.950 F, andere molens betaalden 1.100 F en 600 F. Het museum Spitsner betaalde 800 F, een hippodroom 1.000 F. In 1895 stonden ook een zevental fotografen op de foor; fotograaf Jacoby betaalde 200 F voor het plaatsrecht. Uit deze getallen kan men afleiden, dat er een massa geld moest verteerd worden op de foor. (G. v. G. : 11 maart) In 1899 zijn de plaatsrechten nog gestegen : de aanbiedingen gaan van 1,20 F tot 12,50 F per vierkante meter. Opitz betaalt nu 4.005 F als plaatsrecht voor zijn molen. De eerste openbare filmvertoning werd te Parijs door de gebroeders Lumière ingericht op 28 december 1895. In 1899 staat op de Gentse foor de "cinematograaf Grunkorn" : als film worden vertoond de begrafenis van Felix Faure, president van de Franse republiek en een defilee van het eerste linieregiment langs de Leopoldlaan te Gent. De voorstelling duurde ongeveer een half uur.

M. VAN GENT

-
- (1) Over deze droevige bladzijde uit de geschiedenis van Gent (1485-1494) schrijft V. Fris : "La ville était surchargée de dettes et grevée de rentes; beaucoup d'habitants avaient péri au cours des troubles ou s'étaient exilés, de sorte que la population avait grandement diminué; certains quartiers étaient vagues et inhabités. Déplorable résultat de dix ans de guerre civile". (blz. 149)
Ook Pirenne behandelt uitvoerig deze strijd; "De Gentenaars aanvaardden uiteindelijk Maximiliaan als momboor en berusten er in slechts een stad te zijn en niet een Staat in de Staat. De ontembaarste der Belgische steden had nu voor immer gecapituleerd en hiermede neemt in de Nederlanden, de tijd der stedelijke oproeren een eind". (blz. 41 en 42 Geschiedenis van België, deel II)
-